

ILMASTOAHDISTUKSESTA ILMASTOILLOON KÄYTÄNNÖN TOIMINTATAPOJA OPETUKSEEN, KASVATUKSEEN JA TYÖELÄMÄÄN

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

#OEForum

ILO
ILMASTO-OSAAMINEN

Yksi Osaamisen ennakointifoorumin (OEF) ILO-teemahankkeen, jonka aiheena on ollut ilmasto-osaaminen, tavoitteista on ollut ilmastotunteiden ja niiden osaamisen esiin nostaminen osana ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista. Ympäristökriisi herättää monenlaisia tunteita, ympäristötunteita. Tässä julkaisussa keskitytään niiden joukosta ilmastotunteisiin eli niihin tunteisiin, jotka liittyvät merkittävästi ilmastonmuutokseen.

ILO-hankkeessa on ollut mukana aihepiirin asiantuntijoita, ja yhdessä heidän kanssaan on laadittu tämä julkaisu eri käyttäjäryhmille. Julkaisu pyrkii antamaan tiiviisti perustietoa ilmastotunteista ja -ahdistuksesta ja tarjoaa joitakin ajatuksia sekä lähdeaineistoja ilmastotunteiden käsittelyyn niin yksittäiselle opiskelijalle, opettajille eri koulutusasteilla opetukseen kuin ilmastonmuutoksen eri alojen asiantuntijoillekin.

***”Kyky ohjata
ilmastoahdistusta kokevia
opiskelijoita eteenpäin
tukipalveluiden ja
tukimateriaalien äärelle.”***

ILO-hankkeen kyselyn vastaaja kysymykseen
”Millaista ilmasto-osaamista tarvitaan koulutuksen
ja opetuksen piirissä?”, huhtikuu 2020.

Ilmastoahdistus on noussut esiin viime vuosien aikana niin eri tutkimusten tuloksissa kuin tiedotusvälineiden raportoimina uutisina ja aiheinakin. Usein asia on liitetty nuorten kokemukseen ja heidän huoleensa tulevaisuudesta. Viimeaikaisten selvitysten (esimerkiksi Sitra, Nyyti ry.) mukaan nuoret ja nuoret aikuiset kertovat tuntevansa merkittävästi enemmän vaikeita ilmastotunteita kuin vanhemmat ikäryhmät (Pihkala 2019b). Mutta ilmastoahdistusta kokevat myös keski-ikäiset ja vanhukset. Heidän tuntemuksensa liittyvät enemmän siihen, millaisen tulevaisuuden he jättävät seuraaville sukupolville, ja itsetutkisteluun siitä, miten he ovat vaikuttaneet ilmastomuutoksen kehittymiseen elämänsä aikana ja omilla valinnoillaan.

***”Ilmastoahdistuksesta ilmastoinnostukseen!
Ilmastonäkökulma liittyy kaikkeen tekemiseen, mutta koska arviointi on monimutkaista, se sivuutetaan tai tyydytään yksinkertaistuksiin.
Pelkkä tieto ei muuta käyttäytymistä vaan siihen tulee voida liittää positiivisia tunteita.”***

ILO-ilmasto-osaaminen-hankkeen
kyselyyn vastaaja, huhtikuu 2020.

”Ilmastoahdistuksen sijaan voisimme käyttää termiä ilmastoinnostus, johon liittyy uteliaisuus, innovointi ja ratkaisujen haku.”

ILO-ilmasto-osaaminen-hankkeen
kyselyyn vastaaja, huhtikuu 2020.

JULKAISU SISÄLTÄÄ SEURAAVAT AIHEET:

1. Mitä ovat ilmastotunteet ja ilmastoahdistus?
2. Miten ilmastoahdistusta voidaan lievittää?
3. Ilmastoinnostus, itsemyötätunto ja kiitollisuus
4. Ratkaisuehdotuksia ja käytännön toimintatapoja ilmastotunteiden käsittelyyn – Miten tulisi lähteä liikkeelle?
5. Kirjallisuutta ja verkkosivuja

1. MITÄ OVAT ILMASTOTUNTEET JA ILMASTOAHDISTUS?

Ympäristötutkija, dosentti, TT Panu Pihkala

”ILMASTOTUNTEET OVAT ilmastoasioiden herättämiä tunteita. Usein ne ovat niin kutsuttuja sekoittuneita tunteita: niissä yhdistyy toisiinsa erilaisia tunteita. Lisäksi niiden heräämiseen vaikuttavat erilaiset sosiaaliset ja ekologiset asiat. Kun joku kokee vaikkapa ilmastosuuttumusta sen vuoksi, että ilmasto-ongelmiin ei puututa yhteiskunnissa riittävän voimakkaasti, hänen suuttumuksensa nousee sekä sosiaalisista tekijöistä että geofysikaalisista tekijöistä.”

Ks. ympäristötutkija Panu Pihkala ILO-ilmasto-osaaminen -hankkeen haastattelu, kevät 2020.

→ <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ilmastonmuutos-ja-hankalat-tunteet-panu-pihkala.pdf>

”Ilmastoahdistusta voidaan määritellä laajasti tai suppeasti (Pihkala 2019a, 69). Laajasti ymmärrettynä ilmastoahdistus tarkoittaa erilaisia vaikeita tuntemuksia, jotka liittyvät merkittävästi ilmastokriisiin ja sen tuottamiin tulevaisuusuhkiin. Rajatumpi määrittely sisältää nimenomaisesti ahdistus- ja ahdistuneisuustilat, joita ilmastokriisi ja sen uhat synnyttävät. Ahdistusta voi syntyä erisyistä, ja usein kyse on joidenkin tunteiden patoutumisesta ja läpivirtauksen estymisestä.”

2. MITEN ILMASTOAHDISTUSTA VOIDAAN LIEVITTÄÄ?

Ympäristötutkija ja kouluttaja, TT Suvielise Nurmi:

”AHDISTUNEISUUS ILMASTOASIOISTA johtuu tavallisesti siitä, ettei negatiivisille tunteille löydetä rakentavia purkautumiskanavia, tai näitä kanavia ei osata tai rohjeta käyttää. Siten ahdistuksen torjumisen ja lieventämisen kannalta on tärkeää, että pystyy tulkitsemaan omia kokemuksiaan kohtaamastaan tietotulvasta tunnekielellä, ja osaa käyttää myös erilaisten vaikeiden tunteiden rakentavia purkamisen tapoja. Näitä voidaan oppia tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoittelemalla. Tämän lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että negatiivisten tunteiden patoutumisen keskeiset syyt ilmastokysymyksissä liittyvät kokemukseen voimattomuudesta vaikuttaa asioiden kulkuun. Jos ei ole näkymää siitä, että pelkoa, suuttumusta, surua tai vihaa olisi mahdollista purkaa rakentavasti toiminnalla muutoksen aikaansaamiseksi, ne lamauttavat ja ahdistavat. Tässä kohtaa ilmastoahdistus muuttuu rakenteelliseksi ongelmaksi ja yhteiskunnalliseksi haasteeksi.

Yhteiskunnan rakenteissa tulisi vahvistaa ja monipuolistaa yksittäisten kansalaisten ja ryhmien mahdollisuuksia vaikuttaa niihin tulevaisuutta muokkaaviin institutionaalsiin ja taloudellisiin toimintatapoihin, joista ilmasto- ja ympäristöhätätilan suunta riippuvat. Rakenteiden uudistamiseen ja osallisuuden vahvistamiseen tähtäävä toiminta olisi parasta lääkettä erityisesti toimintavalmiuksiltaan vahvojen aikuisten ahdistuksen purkuun. Samalla se parantaisi lasten ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa ja tarjoaisi esimerkin tunteiden kääntämisestä voimaannuttavaksi toiminnaksi.”

Panu Pihkala:

”OLENNAISTA ON ymmärtää, että ilmastoahdistusta on monenlaista: sekä tunnistettua että tiedostamatonta, sekä lievää että vakavaa, ja kaikkea siltä väliltä. Ahdistus on laaja ilmiö, joka voi ilmentyä sekä lamauttavana ahdistuneisuutena että käytännön toimintaan motivoivana voimana. Jotta ilmastoahdistusta voidaan lievittää, tarvitaan ensin itsetutkiskelua: Mitä minä itse tunnen ilmastokriisin suhteen? Miten arvotan erilaisia tunteita? Kun ihminen oppii tuntemaan omia reaktioitaan enemmän, hän kykenee paremmin tukemaan toisia. Erityisen tärkeää tällainen itsereflektio ja työstäminen on opettajille ja kasvattajille.

Ilmastoahdistuksen kaikista muodoista ei voi päästä eroon, sillä ilmastokriisi on kanssamme, halusimme tai emme. Mutta voimme vaikuttaa siihen, että lamauttava ahdistus vähenee. Olennaisen tärkeää on kasvattaa sekä tunnetaitoja että erilaisia osallistavan toiminnan mahdollisuuksia. Ilmastoahdistuksen taustalla voi olla esimerkiksi patoutunutta surua tai monimutkaista syyllisyyttä, jolloin tarvitaan näiden tunteiden työstämistä. Sekä tiedostetun että torjutun ahdistuksen suhteen on tärkeää luoda turvallisia tiloja, joissa erilaiset ihmiset uskaltautuisivat kohtaamaan aihepiirin. Taitoja, joita tarvitaan, voi lajitella ahdistuksen käsittelytaidoiksi, tunnetaidoiksi ja osallistavan toiminnan taidoiksi.”

3. ILMASTOINNOSTUS, ITSEMYÖTÄTUNTO JA KIITOLLISUUS

ILO-hankkeen kyselyn (kevät 2020), joka suunnattiin hankkeen Oef:n ennakoitiryhmistä mukana olleille jäsenille ja hankkeeseen kutsutuille ilmastonmuutoksen asiantuntijoille, vastauksissa nostettiin esiin ilmastotunneosaaminen, jota voidaan pitää ilmastoahdistuksen yhtenä vastalääkkeenä. Ilmasto-osaamisessa tarvitaan myös myötätunnon ja itsemyötätunnon osaamista.

***"Itsemyötätunto:
ilmastokasvatus on vaikeaa
ja ilmastonmuutoksen
keskellä eläminen on
haastavaa."***

ILO-hankkeen kyselyn vastaaja kysymykseen
"Millaista ilmasto-osaamista tarvitaan
koulutukseen ja opetukseen?",
huhtikuu 2020.

Panu Pihkala:

"AHDISTUS-SANA VIITTAA sellaiseen vireystilaan, johon voi liittyä myös innostusta ja positiivista jännitystä. Innostusta ei kuitenkaan voi loputtomiin vahvistaa ilman sitä, että myös vaikeita tunteita kohdataan. Esimerkiksi surujen käsittely luo pohjaa suuremmalle ilon kokemisen kyvylle. Innostus ja pystyvyyden tunne liittyvät läheisesti yhteen: kun ihminen kokee, että hän voi vaikuttaa yhdessä muiden kanssa, into pysyy yllä. Aktiivisille ilmastotoimijoille oma haasteensa on myös riittävään lepoon suostuminen, ettei ilmene loppuun palamista. Tunnetaitojen ja ajattelutaitojen opettelu ja kehittäminen luo perustaa innostuksen säilymiselle: esimerkiksi on tärkeää oppia huomioimaan negatiivisten asioiden ylivalta ihmismielessä ja uutisvirrassa.

Kiitollisuuden harjoittaminen on yksi keino vahvistaa myönteisyyttä. Myötätunto itseä ja toisia kohtaan tarkoittaa rajallisuuden hyväksymistä: kaikkea ei vain pysty tekemään, ja ajat ovat vaikeat. Tällainen riittämättömyyden käsittely ehkäisee myös syyllisyyden lamauttavia piirteitä. Innostus on uusiutuva voimavara, mutta se tarvitsee säännöllisesti rauhallista kasvutilaa, jotta se elpyy. Tärkeää on myös se, että tavoitteita on eritasoisia. Kaikessa ei voi onnistua, mutta merkityksellisyyttä voi löytää siitakin, että ihmiset pitävät paremmin huolta itsestään, toisistaan ja ympäristöstään."

Suvielise Nurmi:

”POSITIIVISTEN TUNTEIDEN skaalassa on monia sävyjä, joista voi nostaa esiin kaksi eri tavoin tärkeää tunteiden ryhmää: itselle rauhaa, lohtua ja turvaa tuottavat tunteet sekä tunteet, jotka synnyttävät kokemuksen toivosta. Nautinto, ilo ja kiitollisuus yhtäältä luonnosta ja sen mekanismien hämmästyttävästä ihmeellisyydestä ja mielekkyydestä sekä toisaalta niistä positiivisista viesteistä ja toimista, joita kuitenkin myös paljon tapahtuu – esimerkiksi suojellusta metsästä tai kansainvälisestä ilmastopimuksesta – ovat tärkeitä henkisen hyvinvoinnin ja tasapainon kannalta. Näitä asioita olisikin syytä korostaa niin mediassa kuin kasvatuksessa ja opetuksessakin. Kenties näitäkin voimakkaampi on se vaikutus, joka syntyy oman myötätunnon, rakkauden ja hoivan kokemisesta suhteessa erilaisiin muihin ja kenties koko kosmokseen. Ihminen on

luonnostaan moraalinen toimija, jolle yhteinen hyvä on yksityistä menestystä tärkeämpää. Kyky ja mahdollisuus tehdä hyvää toisille ja turvata elämää tuottaa merkityksellisyyden kokemuksen ja vahvistaa onnellisuutta. Ilmastoinnostus liittyy olennaisesti tähän kokemukseen ja itsensä ymmärtämiseen hyvään kykenevänä ja hyvän tekemisestä itse vahvistuvana ja iloitsevana olentona. Tunne siitä, että osaan kokea myötätuntoa ja pystyn auttamaan niin toisia kuin itseänikin antavat ikään kuin luvan toivolle. Toivoa uskaltaa, jos on olemassa hyvää tahtoa.”

”Kaikkien ilmastonmuutokseen liittyvien muutosilmiöiden ja niihin kytkeytyvien osaamisten keskiössä on ilmastokasvatus¹.”

ILO-hankkeen kyselyn vastaaja kysymykseen ”Millaista ilmasto-osaamista tarvitaan koulutukseen ja opetukseen?”, huhtikuu 2020.

¹Ilmastokasvatus on yksi ympäristökasvatuksen, kestävän kehityksen kasvatuksen ja ekososiaalisen sivistyksen osa-alue. Sille läheisiä kasvatuksen aloja ovat kansalais-, globaali- ja ihmisoikeuskasvatus sekä tulevaisuus- ja mediakasvatus.” (<https://openilmasto-opas.fi/ilmastokasvatus/>)

4. RATKAISUEHDOTUKSIA JA KÄYTÄNNÖN TOIMINTATAPOJA ILMASTOTUNTEIDEN KÄSITTELYYN – MITEN TULISI LÄHTEÄ LIIKKEELLE?

”Ilmastotunteiden käsittelyä ja kykyä arvioida omaa suhdettaan ilmastonmuutokseen tulisi lisätä kaikille koulutusasteille, mutta ennen kaikkea nuorille toisen asteen koulutukseen.”

Vastus ILO-hankkeen kyselyssä
teollinen tuotanto ja tuotantoketjut
-teemassa, kesäkuu 2020.

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Suvielise Nurmi:

”MITÄ PIENEMMISTÄ lapsista on kyse, sitä suurempi merkitys ihmettelystä ja positiivisten tunnekokemusten tarjoamisella on ilmastokasvatuksessa. Ilo luonnosta sekä riemu omasta mahdollisuudesta suojella ja auttaa heikommassa asemassa olevia luontokappaleita rakentaa tärkeää ymmärrystä yhteenkuuluvuudesta ja tasapainoisesta ympäristösuhteesta. Luontokokemusten tarjoamisella ja niihin liittyvien hyvää tekevien tunteiden käsittelyllä on keskeinen rooli, mutta myöskään surua tai vaikkapa omaan vastuuseen liittyviä luopumisen ja pettymyksen tunteita ei kuitenkaan pidä torjua. Erilaisten tunteitten tunnistaminen ja nimeäminen on tärkeä ja melko vaikea taito, jota pitää opetella, ennen kuin niitä voi oppia käsittelemään.

Esimerkiksi kuolleen linnun sureminen ja hautaaminen tai muistoniityn kylväminen parkkipaikan alle jääneelle kukkaniitylle voivat olla merkittäviä myötätunnon käsittelytapoja, jotka lisäävät vastuuntuntoa, kun niihin liittyvät erilaiset tunteet koetaan tunnistettuina ja hyväksytyinä läpi. Lapset ovat tarkkoja hyvän vaalimisessa, ja heissä puheiden ja tekojen kohtaamattomuus herättää ahdistusta. Konkreettiset ilmasto- ja ympäristötoimet esimerkiksi päiväkodissa, esiopetuksessa ja koulussa sekä tutustuminen esimerkiksi kierrätyskeskukseen ovat tärkeitä ahdistuksen torjunnassa. Kun teot ovat suhteessa siihen tietoon, jota lapset ympäristön tilasta saavat, ne luovat turvallisuutta ja luottamusta kollektiiviseen hyväntahtoisuuteen.”

Panu Pihkala:

”OLENNAISIA PERIAATTEITA ilmastotunteiden käsittelyssä ovat lapsilähtöisyys, perusturvallisuuden säilyttäminen ja aikuisen oma kriittinen tunnetietoisuus (ks. Ojala 2016). Varhaiskasvatuksessa tärkeintä olisi, että kasvattajilla olisi herkkyyttä huomata lasten mahdolliset ilmastotunteet. Meillä on havaintoesimerkkejä jo 4-vuotiaista lapsista, joita pelottaa ilmastonmuutos. Monia lapsia aihe ei kuitenkaan vielä huoleta. Varhaiskasvatuksessa yleistynyttä tunnekasvatusta voi soveltaa tarpeen mukaan myös ilmastotunteisiin. Jos esimerkiksi lapsi on surullinen ja pettynyt, kun eteläsuomalainen talvi osoittautuu lähes lumettomaksi, varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tarjota hänelle ymmärrystä näistä tunteista ja auttaa häntä käsittelemään niitä.”

Perusopetus

Suvielise Nurmi:

”JOS ILMASTOMUUTOS on koko elämän yli käyvä synkkä pilvi, sen varjo on ikään kuin pakko hyväksyä (vrt. laulu ”Suomen muotoisen pilven alla”), mikä voi johtaa välinpitämättömyyteen. Opetuksessa onkin tärkeää, että kokonaiskuvan muodostumisen lisäksi oppilaat saavat kiinnekohtia ilmastonmuutokseen ja sen torjuntaan konkreettisten esimerkkien ja helposti ymmärrettävien syy-seuraussuhteiden näkökulmista. Oppilaiden omiin mahdollisuuksiin mitoitettujen käytännöllisten projektien, tutkimuskokeilujen ja koulun puitteissa tapahtuvan vaikuttamistoiminnalla pelon ja ahdistuksen tunteet on helpompi ymmärtää suhteessa innostusta ja iloa herättävään tekemiseen. Myös turvalliset ryhmätilanteet, joissa voi puhua elämän merkityksistä ja omista tuntemuksista suhteessa ilmastonmuutoksen eri ilmiöihin

ovat tärkeitä erityisesti yläkouluikäisille. Yhdessä koetusta ja opitusta keskusteleminen auttaa omien tunteiden käsittelyssä sekä vahvistaa luottamusta toisiin ja sitä kautta toivoa. Koska lapset ja nuoret kasvavat suoraan ilmastotietoisempaan kulttuuriin kuin edelliset sukupolvet, heidän ilmastotunteensa voivat kohdistua edellisten sukupolvien toimintatapoihin ja arvoihin, jotka näyttäytyvät heille järjestöinä herättäen suuttumusta ja vihaa. Siten myös sukupolvien välisen vuorovaikutuksen edistäminen voi olla tunteiden käsittelyn kannalta tärkeää.”

Panu Pihkala:

”ILMASTOKASVATUS JA tunteet -artikkelissa esitän kolmiportaisen mallin ilmastotunteiden kohtaamisesta etenkin opetuksessa. Ensimmäinen ja eettisesti välttämätön askel on vaikeiden ilmastotunteiden olemassaolon sanoittaminen ääneen opettajan toimesta. Tämä tekee tunteista julkisesti hyväksytyjä ja mahdollistaa niistä puhumisen. Se voi helpottaa myös sukupolvien välisiä jännitteitä, joista Suvielise Nurmi puhui edellä. Toinen askel on keskustelumahdollisuuksien tarjoaminen ja matalan kynnyksen luovat menetelmät, kuten ilmastotunteiden maalaaminen. Jos opettajalla on motivaatiota ja valmiuksia, kolmas askel olisi kokonaisvaltaisten ja kehollisten käsittelytapojen tarjoaminen. Kehollinen liike, ulkona oleminen ja luova ilmaisu auttavat tunteiden kokemisessa ja tarkastelussa. Organisatorisella tasolla olisi tarpeen keskustella aihepiiristä esimerkiksi opettajainkokouksissa ja sopia työnjaosta.

Parhaimmillaan opettajille olisi tarjolla työpajoja, joissa he voivat ensin tarkastella itse ilmastotunteitaan. Tällaisia työpajoja on järjestetty esimerkiksi Toivoa ja toimintaa -hankkeessa (www.toivoajatoimintaa.fi). Tiedon lisääminen ilmastopsykologiasta on myös tärkeää, ja siihen tarjoavat aineistoa esimerkiksi tuoreet sosiaali- ja terveystieteiden sivustot aiheesta (www.ymparistoahdistus.fi, www.luontojatunteet.fi).”

Toisen asteen koulutus ja korkeakoulutus

Suvielise Nurmi:

”YKSI VALLITSEVISTA megatrendeistä on Sitran mukaan verkostomaisen vallan lisääntyminen. Tämä on nuorille ja nuorille aikuisille sekä mahdollisuus että haaste. Vallan monimuotoistumisen tiedostaminen voi synnyttää ilmastotoivoa ja -intoa, kun tietoisuus omista toimintamahdollisuuksista ja vaikuttavuudesta lisääntyy. Osalla nuorista ja nuorista aikuisista on kuitenkin korostunut vastuuntunto, ja riskinä on uupumus tai turhautuminen, jos heikkoudeksi koettavat negatiiviset tunteet peitellään innostuksen tai toimintaan kanavoituvan suuttumuksen alle. Aktiivisten nuorten kohdalla on tärkeää vahvistaa itsemyötätuntoa ja tunnistaa yksilöllisten voimavarojen rajallisuus. Kokonaisena ja kaikki tunnepuolet tunnistavana ihmisenä myös jaksaa paremmin ja pitkällä tähtäimellä tehokkaammin puolustaa itselleen tärkeitä arvoja. Kaikki eivät kuitenkaan

koe vahvoja ilmastotunteita. Turvallisen ja avoimen dialogin mahdollistaminen erilaisista ilmastotunteista ja niihin kohdistuvista ennako-odotuksista tai ennakkoluuloista lienee yksi mielekkäimmistä tavoista lisätä ilmastotunteiden käsittelytaitoja sekä vahvistaa tasapainoista tunteiden kanavoitua ja itsesuojelutaitoa. Ilmastomuutosta tulisi reflektoida myös omien kokemusten näkökulmasta eri oppiaineissa, koska ilmiö ja sen herättämät reaktiot ovat hyvin monimuotoisia.”

Panu Pihkala:

”TUORE TUTKIMUS ammatillisessa koulutuksessa olevien nuorten ilmastotunteista (Meriläinen & Piispa 2020) tuo hyvin esiin sen, kuinka monenlaiset sosiaaliset ja psykologiset tekijät vaikuttavat ilmastotunteiden kokemiseen sekä ilmaisemiseen. On varottava tekemästä liian mustavalkoisia oletuksia siitä, ketkä kokevat vaikeita ilmastotunteita ja ketkä eivät. Kyse voi olla siitä, että tunteet ja niiden ilmaisutavat ovat vain erilaisia. Lähes kaikki nykyihmiset ovat jollakin tavalla huolissaan ilmastomuutoksesta ja kaipaavat sitä, että voisivat kokea osallistuvansa ongelmien lievittämiseen. Erilaiset projektit ja muut tekemällä oppimisen muodot, kuten ammatillisessa koulutuksessa työssäoppiminen, tarjoavat tärkeitä mahdollisuuksia ilmastotekoihin. Työelämässä oppiessa voi herätä ristiriitaisia tunteita, mutta myös syntyä toimintaa mahdollistavia

kokemuksia. Ilmastotietoiset nuoret ovat usein hyvin motivoituneita toteuttamaan työelämän kehittämishankkeita (etenkin ammattikorkeakoulut, mutta soveltuvin osin myös yliopistot), mikä voi tuottaa voimaantumista monelle eri taholle. Toimintamahdollisuuksien lisäksi tarvitaan yhä myös tunteiden käsittelymahdollisuuksia. Niiden tarve korostuu sellaisilla opiskelualoilla, joissa opiskelijat kuormittuvat keskimääräistä enemmän ympäristökriisin vuoksi. Malliesimerkki on ympäristötiede, jossa on herätty siihen, että opiskelijat tarvitsevat pitkäjänteistä henkistä tukea. Ilmastotunteiden käsittelytaitojen kehittäminen voidaan nivoa osaksi ammatillista osaamista ja sen opettelua.”

Työ- ja arkielämä

Suvielise Nurmi:

"TYÖELÄMÄSSÄ ILMASTOTUNTEET

herkästi ulkoistetaan nuoriin tai joihinkin toiseen todellisuuteen kuuluviin aktiiveihin. Ympäristöasioiden käsittely ja reflektointi kokemusnäkökulmasta työpaikoilla voisi vahvistaa työhyvinvointia sekä edistää sisäistettyä ja jaettavaa käsitystä työyhteisön ja työnantajan yhteiskuntavastuusta, joka usein jää kirjaimeksi strategioissa. Työyhteisössä on mahdollista myös vahvistaa positiivisia ilmastotunteita, kuten ylpeyttä onnistuneesta oman osuuden toteuttamisesta ilmastotalkoissa. Tämä edistää myös yksilötason hyvinvointia."

Panu Pihkala:

"TYÖELÄMÄSSÄ OLEVIENT ihmisten ilmastotunteiden moninaisuudesta antaa hyvän kuvan Sitran kesällä 2019 teettämä laaja kansalaiskysely. Suomalaiset kokevat ilmastomuutoksen suhteen laajasti esimerkiksi kiinnostusta, turhautumista, riittämättömyyden tunnetta ja surua. On myös kohtalainen joukko suomalaisia, jotka kokevat epäilyä ja vastustamisen halua. Työyhteisöissä olisi tärkeää tarjota kuulluksi tulemisen kokemuksia erilaisten ilmastotunteiden suhteen, jotta sosiaalisista ristiriitatilanteista voitaisiin jotenkin päästä eteenpäin. Esimiehet tarvitsevat koulutusta ja tietoa, jotta he voisivat toimia esimerkkeinä ja kehittäjinä näissä asioissa sekä asettaa tavoitteita esimerkiksi opettajille ja kasvattajille, jotka työskentelevät lasten ja nuorten kanssa.

Kansalaisille olisi tärkeää tarjota tietoa ja virikkeitä erilaisista ilmastotunteiden käsittelykeinoista. Sellaisia ovat toiminnan lisäksi esimerkiksi liikunta, luova ilmaisu, tunteiden työstäminen kirjoittamalla, vertaistuki, tunnetaidot, luontoyhteyden vaaliminen ja eläinten seura."

"Kriittistä ajattelua ja ilmastotunteiden käsittelyä voitaisiin lisätä koulutukseen vuorovaikutustaitojen opetuksella."

ILO-hankkeen vastaajan näkemys kysymykseen "Millä keinoin ilmastotunteiden ilmasto-osaamista voisi lisätä koulutukseen? Vastaus on teemasta teollinen tuotanto ja tuotantoprosessit, kesäkuu 2020.

Aarnio-Linnanvuori E (2018). Ympäristö ylittää oppiainerajat – Arvolatautuneisuus ja monialaisuus koulun ympäristöopetuksen haasteina. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

→ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/229396>

Aarnio-Linnanvuori E, Hannele C, Lehtonen A & Tolppanen S (2017). Polkupyörämalli ilmastokasvatuksen tueksi. Ympäristökasvatus 3/2017.

→ <https://feesuomi.fi/lehti/polkipyoramalli-ilmastokasvatuksen-tueksi/>

Baker C, Susan Clayton & Eshana B (2020). "Educating for Resilience: Parent and Teacher Perceptions of children's Emotional Needs in Response to Climate Change." Environmental Education Research (painossa).

Clayton S D & Christie M (toim.) (2018). Psychology and Climate Change: Human Perceptions, Impacts, and Responses. London: Academic Press (Elsevier).

Heiskanen M (toim.) (2020). Yhteen hiileen. Mistä ilmastomuutoksessa on kysymys ja mitä me sille voimme tehdä? Tammi.

Hoggett P (toim.) (2019). Climate Psychology: On Indifference to Disaster. Studies in the Psychosocial. Cham: Palgrave Macmillan.

Hyry J (2019). Kansalaisyksely ilmastomuutoksesta ja tunteista. Helsinki: Sitra.

Kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen polkupyörämalli. Tolppanen S. Video.

→ <https://www.youtube.com/watch?v=Yo1clzwpMmQ>

Lapset ja maapallon tulevaisuus. Pekkarinen E (toim.). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. [Teos sisältää useita artikkeleita lasten ja nuorten ilmastohuoleen sekä ilmastoahdistukseen liittyen.]

→ [Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet \(pdf\)](#).

Meriläinen N & Piispa M (2020). "Antaa isojen herrojen ja rouvien päättää": Ammattikoulunuorten osallisuus ja vaikuttaminen ilmastomuutoksen ajassa. Teoksessa Lapset ja maapallon tulevaisuus. Pekkarinen Elina ja Terhi Tuukkanen (toim.). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4: 131–143.

→ [Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet \(pdf\)](#).

Nurmi S (2020). Oikeus tulevaisuuteen. Teoksessa Lapset ja maapallon tulevaisuus. Pekkarinen E & Tuukkanen T (toim.). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4: 15–25.

→ [Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet \(pdf\)](#).

Nurmi S & Pihkala P (2016). Kestävyyden eettiset ulottuvuudet -artikkelisarja. Sitra.

→ <https://www.sitra.fi/hankkeet/kestavyuden-eettiset-ulottuvuudet/>

Ojala M (2016). Facing Anxiety in Climate Change Education: From Therapeutic Practice to Hopeful Transgressive Learning. Canadian Journal of Environmental Education 21: 41–56.

Opetushallitus, ILO-ilmasto-osaaminen-hankkeen aineistot.

→ <https://www.oph.fi/fi/palvelut/ilo-ilmasto-osaaminen-0>

Pihkala P (2017). Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Kirjapaja.

Pihkala P (2019a). Mieli maassa? Ympäristötunteet. Kirjapaja.

Pihkala P (2019b). Ilmastokasvatus ja ahdistus. (Artikkeli).

→ <https://toivoajatoimintaa.fi/ilmastokasvatus-ja-tunteet/>

Panu Pihkalan luento 17.3.2020 korona-ahdistuksen ja ympäristöahdistuksen eroista ja yhtäläisyyksistä.

→ <https://www.youtube.com/watch?v=z89rdr1bt5Q&t=203s>

Luennon lyhyempi versio englanniksi: Corona-anxiety and Climate Anxiety,

→ <https://www.helsinki.fi/unitube/video/3aabdc00-4691-434a-90f5-9a18cf5c4e35>

Ray S J (2020). A Field Guide to Climate Anxiety: How to Keep Your Cool on a Warming Planet. Oakland: University of California Press. [Yhdysvaltalaisen yliopisto-opettajan kirja ilmastoahdistuksen käsittelystä etenkin nuorten aikuisten keskuudessa.]

Tolppanen S, Aarnio-Linnanvuori E, Cantell H & Lehtonen H (2017). Pirullisen ongelman äärellä – kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen malli. Kasvatus 48 (5): 456–468.

Verkkosivuja

www.luontojatunteet.fi: Psykologi Leena Koivulan laatima sivusto (Koneen Säätiön rahoittama), jossa käsitellään tunteita ja tarjotaan tehtäviä.

Englanninkielisiä resursseja ilmastotunteiden käsittelyyn opetuksessa, etenkin toisella asteella ja korkeakoulutasolla:

→ <https://www.nxtterra.org/faleacenter.ucsb.edu/topic-climate-change-emotions/>

Toivoa ja toimintaa -hankkeen materiaalien soveltamista koronatunteisiin:

→ <https://toivoajatoimintaa.fi/toivoa-ja-toimintaa-hanke-tarjoaa-valineita-myos-koronakriisiin/>

ILO-ilmasto-osaaminen on Osaamisen ennakoitifoorumin (OEF) teemahanke, joka toteutettiin tammi-elokuussa 2020. Hankkeen asiantuntijoina on toiminut OEF:n ennakoitiryhmien ja ilmastonmuutoksen asiantuntijoita eri aloilta.

Ilmasto-osaamisia koskevia tuloksia ja hankkeen työvaiheita on raportoitu tarkemmin hankkeen verkkosivuilla. Ks. lisätietoja sivuilla www.oph.fi/ennakointi.